

Néhány magyar szó viszontagságai

(Szoba, konyha, kemence, kályha, asztal)

Melich János a Ny. K. legújabb kötetében (XLIX. 281–294) megjelent cikkében, amely azonban tulajdonképp csak egy már régebben német nyelven megjelent cikkének a fordítása,¹ egyebek között kétségtelennek állítja, hogy *szoba* és *konyha* szavaink 1200-ig kerültek nyelvünkbe a németből.² Azt azonban szerinte mostani adataink és ismereteink alapján nem lehet eldönteni, hogy ezen szavak még a 11. században kerültek-e a magyarba, vagy pedig csak a 12. század folyamán.

Ha azonban e két szó tényleg a németből került volna a nyelvünkbe, akkor véleményünk szerint a szóvégi *-a* hang biztos meghatározó adatot jelentene számunkra az átvétel korát illetőleg. A németek ugyanis a 11. század folyamán szóvégben a régi rövid *-a* helyén már csak *e*-t ejtettek, mégha ezt a hangot a 11. században néha-néha hagyományosan *a*-val írták is.³ Ezek szerint, ha a magyar *szoba* a német *stuba* és a m. *konyha* a n. *chuchina* szóalakból származott volna, akkor a magyaroknak ezt a két szót még a 10. század folyamán kellett volna átvenniük. Annak a valószínűsége pedig jóformán a semmivel egyenlő, hogy a magyarba még a 10. század folyamán kerültek volna német jövevényszavak. Ha azonban még ezt a valószínűtlenséget is fel akarjuk tenni, csak hogy ezen két szavunkat ne kelljen szláv eredetűnek mondanunk, akkor is csak bajor eredetűek lehetnének, mert hisz a 10. század során a magyarok valamely más német törzsszel közelebbi érintkezésbe még nem juthattak. A bajorban azonban a mai *Stube* szó 10. századi hangalakja *stupa* volt, mert hisz a régi *b* a bajorban minden helyzetben zöngétlenné vált és csak a 11. század második felében vált magánhangzóközi helyzetben ismét zöngéssé. Ezt a

¹ Ugyanitt olvasható Melich János ugyancsak már régebben megjelent Latinbetűs helyesírásunk eredete c. tanulmányának változatlan lenyomata is. Alkalmunk volt már itt részletesen kimutatni (NNy. VII 1. ll.), hogy ezen tanulmányban foglalt fejtegetések gyökeresen elhibázottaknak tekintendők; ezért nem tudjuk megérteni, hogy mi értelme volt a tanulmány változatlan alakban való lenyomatásának. Vagy talán, ha sokszor elmondják ugyanazt a hibás okoskodást, akkor az az ismétléssel már elfogadhatóvá válik?

² Német eredetűnek mondja a *szoba* szót a Magyarság Néprajzában Bátky Zsigmond is (esetleg Melich től származik ez a tudása), de a *konyha* szavunkat már — miért, miért-nem — szláv eredetűnek tartja.

³ V. ö. W. Braune, Ahd. Gramm.⁴ 50/51. 183.

hangállapotot a németből származott magyar *Lapincs* folyónév is világosan feltünteti; a *-p-* ugyanis ezen névben régi szláv-némét *-b-* hangból származott (v. ö. DUHbl. VI. 95). Ha pedig valaki még azt a képtelenséget is fel akarná tenni, hogy a magyarok a 10. században nem bajornyelvű szóalakot vettek volna át, a magyar *szoba* < ófn. *stuba* származtatás ebben az esetben is megbukna azon a tényen, hogy ebben a korban a n. *stuba* szóalakban ejtett *s* *š*-szerű hang volt, amelynek tehát a magyarban ma *s* és nem *sz* felelne meg.⁴

Így tehát német hangtörténeti tények figyelembevételével alapján lehetetlennek kell mondanunk, hogy a magyar *szoba* szó közvetlenül a német *Stube* szó valamilyen alakjának átvételéből származott volna.

De ugyanez állapítható meg a *konyha* szavunkról is. Az ófn. *chuchina* szóalak ugyanis, amelyből t. i. Melich a magyar szót származtatni akarja, *kxuxxina*-nak olvasandó.⁵ Ezek szerint az ófn. szó első szótagja zárt volt; annak pedig semmi valószínűsége nincs, hogy a zárt szótag után következő *i* a magyarban kiesett volna, mivel az ilyesmi sohasem történt meg. A *m.* szó pedig már 1216-ban is előfordul *kukna* alakban (l. Okl. Sz.). De az sem valószínű, hogy a magyarban a német szókezdő *kx* affrikátát *k*-val és nem *x*-val helyettesítették volna, aminthogy ma is *f*-fel helyettesítjük a n. *pf*- affrikátát.⁶

Mivel tehát sem a *szoba*, sem a *konyha* szó német származású nem lehet a magyarban, nyilván mindkettőt szlávoktól vettük át, aminthogy ezt már régebben is így tanította pl. Simonyi is. Hogy a *m. konyha* < *kuchnya* szó a szláv *kuch(i)nja* szóalak átvételéből származott, semmiféle bizonyításra nem szorul, mert hisz a két szóalak teljesen egyezik, amit még a Melich-féle negatív szlavisztika sem vehet tagadásba. A *kuchnya*

⁴ A nyugatmagyarországi németek pl. a vend *Straža* hn. szókezdő [s] hangját [ts]-vel helyettesítették, amelyet azután később, mivel azt a *z(e)* praepositionának fogták fel, elhagyták, úgyhogy a vend *Straža* névnek ma *Drozen* (ejtve: *trəuzn*) felel meg a németben. — A szláv *šč*-nek pedig ugyancsak egy régi nyugatmagyarországi hn. esetében ma *st*- felel meg a németben: *Stoob* < szl. *ščava* > m. *Csáva* (v. ö. Nyr. 64, 63).

⁵ A német szó a vulgáris latin **kokina* szó átvételéből származott, és pedig még a második *lautverschiebung* előtti korban került a nyugati germánba (megfelelője az angolban is megvan). Az *o-i* > *u-i* hangváltozás szabályszerű (v. ö. *Gold, Gulden*); a második *lautverschiebung* következtében pedig az eredeti szókezdő *k*-ból *kx*, a magánhangzóközi *-k*-ból *-xx-* származott.

⁶ Erről részletesebben a *Hont* névvel kapcsolatban szóltam (Nyr. 65, 8), amely névben a mai magyar szókezdő *h*- szintén a német *kx*-nak *x*-val való helyettesítéséből származott.

szót kezdetben bizonyára csak a főpapi és főúri udvarok főzházainak megnevezésére használták a magyarban. Ebben a vonatkozásban ne feledkezzünk meg arról a körülményről, hogy Chezilnek dunántúli fejedelemsége a magyar honfoglalás előtti időkben szláv-német jellegű volt, továbbá arról, hogy az *apát, érsek, ispán, nádor* méltóságnevek a magyarban szláv származásúak. Ezzel a kérdéssel behatóbban foglalkozni azonban ez alkalommal nem kívánok; Cs. Sebestyén Károly barátomnak ugyanis már készen van és a közel jövőben megjelenik egy e tárgyról szóló dolgozata, amelyre bátor vagyok azoknak az olvasóknak figyelmét felhívni, akiket ez a kérdés érdekel.

Tárgyi és nyelvi szempontból is bonyodalmasabb kérdések elé állít bennünket a *szoba* szó, amely — mivel a németből nem kerülhetett a magyarba — csak a szláv *iszba* szó átvételéből származhatott. Ezt a származtatást Melich egyszerűen csak lehetetlennek mondja. Ez mindenesetre túlzás, de annyi tény, hogy a m. *szoba* szónak a szl. *iszba* szóból való származtatása nem kézenfekvő, hanem bizonyos magyarázatot igényel. Lehetséges t. i., hogy az *iszba* szóalakban előforduló járulékos *i*-elem a magyarországi szlávok nyelvében meg sem volt a honfoglalás korában. Ez jelenthette az ősi állapot megőrzését e szóban, de lehetett már újabb elvonás eredménye is. Nagyon sok példa van ugyanis arra, hogy az egyes szláv nyelvekben mind a járulékos, mind az analógikus szókezdő *i*-t el szokták hagyni, különösen többszótagú szavakban; ennek az a magyarázata, hogy a szókezdő *i*-t az „és, is“ jelentésű *i* kötőszónak értelmezték. Az *iszba* szó genitivusából pedig a genitívussal járó *iz* „ből, -ből“ praepositiót is elvonhatták (számtalan *st*-kezdetű szó van a szláv nyelvekben). Ez az elvonás az *iszba* szónál Berneker szótárának adatai szerint megtörtént pl. a lengyelben, a felső- és alsó-szorbban. Lehetséges azonban az is, hogy ezen elvonást maguk az *iszba* szót átvevő magyarok végezték, akik szláv szolgálknak a nyelvét valamennyire mindenesetre megértették. Kétnyelvűség esetén az ilyesmi mindig előfordulhat; a csehországi németek pl. több esetben elhagyták cseh helynevek szókezdő *v*-jét, mivel azt a cseh *v* praeposíciónak értelmezték.⁷ Ha majd a magyar nyelv szláv jövevényszavainak tudományos feldolgozását is bírjuk, talán biztos magyar példák is akadnak majd erre a nyelvi jelenségre. A felhozottak szerint tehát nyelvileg egyáltalán nem mondható le-

⁷ V. ö. Ernst Schwartz, Die Ortsnamen der Sudetenländer als Geschichtsquelle. 1931, 326.

hetetlennek, hogy a m. *szoba* szó a szláv *iszba* szóból származott.

A *szoba* régi jelentése a magyarban is ugyanaz lehetett, mint eredetileg a németben és a szláv nyelvekben is, t. i. „izzasztó fürdő céljaira szolgáló helyiség“, illetve „mennyezettel és kemencével ellátott lakóhelyiség“. ⁸ A szó művelődéstörténeti és néprajzi jelentőségének megvilágítása érdekében szükségesnek látom a szláv *iszba* szóra vonatkozó szó- és tárgytörténeti kutatások eredményeit is röviden összefoglalni, annál is inkább, mert B á t k y Zsigmond a Magyarság Néprajza I. kötetében annyira zavarosan írta meg a házra vonatkozó fejezetet — amint ez már másoknak is feltűnt, ⁹ — hogy az ő előadásából a magyar népi ház kialakulására nézve senki ki nem okosodik. ¹⁰

A mennyezettel és kályhával ellátott, de füsttelen *szoba* kialakulása valójában annak tulajdonítható, hogy a népvándorlás korában Középeurópában összetalálkozott a keleteurópai népi kultúra a középeurópaival és a rómaival. A régi keleteurópai (szláv, keleti germán) népi ház ugyanis nagyon sok vonásában különbözött a régi középeurópai (nyugati germán) népi háztól. Ezen különbségek közül a *szoba* kialakulására nézve a legfontosabbak a következők:

1. Keleteurópában egy kemence szolgált fűtés és sütés-főzés céljaira: nyílt tűzhely a régi keleteurópai házban nem volt. — A régi középeurópai házban nyílt tűz égett, a kemence pedig teljesen ismeretlen volt.

2. Keleteurópában az izzasztó gőzfürdő volt általánosan elterjedt (az erre a célra épült kemencés kálybában a forró köveket vízzel öntötték le gőznyerés céljából). — Középeurópában a nyílt tűzhely közelébe húzott kerek kádban fürödtek (a fürdővizet áttüzesített kövekkel melegítették fel).

Mikor azután a keleti germánok és a szlávok a népvándorlás korában behatoltak Középeurópába, az ő révükön a nyugati germánok is megismerkedtek a kemencével és a gőzfürdővel és pedig valószínűleg már a keleti germánok szolgálatában álló római mesteremberek által javított alakban; ezt a már tökéletesített gőzfürdőt azután a németektől csakhamar visszavették

⁸ A fürdőhelyiség jelentésre nézve hivatkozhatunk a pécsváradi apátság alapítólevelére is: „quos a stuba stubarios vocare possumus“ (Féjér I. 246).

⁹ Pl. v. ö. Bierbauer Virgil, M. Szemle 22, 334.

¹⁰ Ez nem is csodálni való, mert B á t k y valami romantikus nemzeti hiúságból a mai magyar népi házat az ősmagyar ház fejleményének szeretné tekinteni (v. ö. NNy. V. 119); már pedig egy gyökeresen hibás elméletet világosan és logikusan előadni nem olyan könnyű feladat.

a szláv népek is. A javítások közül, mint legfontosabbat, első sorban is a fürdőhelyiségnek mennyezettel való ellátását említhetjük. A mennyezet azonban eredetileg nem lapos volt, hanem a háztető egy bizonyos fajtáját utánzó, megtört felületű, sőt esetleg boltozatos.¹¹ Lehetségesnek tartom, hogy a magyar *mennyezet* szó is eredetileg tulajdonképp a nem-lapos mennyezetnek megnevezésére szolgált. A lapos mennyezet csak 1000 körül terjedt el Európában középső és északi Németország felől.

A keleteurópai fürdőhelyiség kemencéje természetesen kőből készült (a sárkemence hamarosan összeomlott volna, ha vízzel leöntik), amint a m. *kemence* szó is a kőből készült kemencét jelentette eredetileg (a szláv *kamenb* „kő” szó származéka). A fürdőhelyiség kemencéjével ellentétben azonban a szlávok lakóhelyiségének sok mindenre felhasználható kemencéje, a *peč*, rendszeren sárból készült. Szükség esetén azonban ennek a belseje is megfeleltethető izzasztó fürdő céljaira, amint ennek az emléke a magyar *banyakemence* elnevezésben is megmaradt:¹² a *banya* szó t. i. ebben az összetételben a szláv *banja* (< vulg. latin *balnia*) „fürdő” szóból származik, amelynek végső őse a görög *βαλανειον* „fürdő” szó.

A nyugati germánok a keleteurópai gőzfürdőt átvették ugyan, de azért a maguk régi kádfürdőjét is megtartották, csak hogy a fatörzsből vájt kerek kádjukat ezentúl már nem a nyílt tűzhely közelében helyezték el fürdőzés alkalmából, hanem az izzasztó fürdőzés céljait szolgáló, meleget tartó, mennyezetes és kemencés fürdőkamarában. A fürdőkád neve *stuba* lehetett (eredeti feltételezett jelentése „fatörzs”), és ennek a fürdőkádnak a nevét vihették azután át magára a fürdőhelyiségre is.¹³

De a németek a javított keleteurópai gőzfürdőt csakhamar más célokra is felhasználták. Ez volt ugyanis a ház legmelegebb helyisége, és így hamarosan a nők téli munkahelyiségévé is lett. Régebben ugyanis a nők téli munkahelyisége a németeknél is nagyon primitív volt, t. i. egy trágyával fedett földalatti üreg, amelyben sok bűz, de némi kis meleg is akadt.

¹¹ Sem a régi keleteurópai, sem a középeurópai háznak ugyanis mennyezete nem volt; v. ö. Bruno Schier: *Hauslandschaften und Kulturbewegungen im östlichen Mitteleuropa*. 1933, 152 ll.

¹² Nem pedig a gőzfürdőben állott a *banyakemence* (MEtSz.).

¹³ A n. *Stube* szónak ezt a Schier adta magyarázatát (i. h. 306) találom a legelfogadhatóbbnak. Semmiesetre sem származik a német szó a csak feltételezett középlatin **extufa* „Ort, wo man schwitzt” szóból (v. ö. Kluge, Et. Wb.¹¹); a román népek ugyanis az izzasztó fürdőzést nem ismerték.

Ezen téli munkahelyiségül is szolgáló javított keleteurópai gőzfürdőt ismerték meg azután a szlávok is és vették át a helyiség német nevével együtt *bsizba* alakban. Ezen szóalakban feltűnhetik, hogy benne a német szókezdő s-nek nem *š*, hanem *s* felel meg, aminek az a magyarázata, hogy a szlávok az *isizba* szót még a német *s > š* hangváltozás bekövetkezte előtt vették át.¹⁴ A germán *s* a németben a 6–8. század folyamán vált *š*-szerű hanggá; azt mindenesetre biztosan tudjuk, hogy a germán *s* a németben a 9. század első felében már *š*-szerű hang volt.¹⁵ A szlávok tehát mindenesetre a 6–8. század között ismerkedhettek meg a javított keleteurópai gőzfürdővel és annak német elnevezésével. A régi átvételt egyébként az is tanúsítja, hogy az *isizba* szó megvan az összes szláv nyelvekben. Az pedig szintén bizonyítható, hogy a mennyezetet a 10–12. századokban már Oroszország belsejében is ismerték.¹⁶

Ezek szerint az a *szoba*, melyet a magyarok a magyarországi szlávok révén megismertek, a nők téli munkahelyéül is szolgáló mennyezettel és kemencével ellátott gőzfürdő helyisége lehetett.

A mai értelemben vett szoba tulajdonképp csak azután alakult ki néhány nevezetes javítás révén. Ezek közül a lapos mennyezet bevezetéséről már megemlékeztünk. Ennél fontosabb volt azonban a kemence megjavítása. A Középeurópába elkerült több célt szolgáló keleteurópai tüzelőberendezést, a sárból épített *peč*-et vagy magyar szóval *pest*-et, ugyanis a római mesteremberek a római fazekaskemence mintájára alakították át, vagyis fazekakból építették fel. Ezekből a fazékszemekből fejlődött ki azután idővel a *kályha* (eredeti jelentése: „kályha-cserép”), amely tárgyat és szót valószínűleg már közvetlenül a németektől vettük át.¹⁷ A *Kachel* szó ugyan még a második lautverschiebung előtt került a latinból a németbe, azonban eredeti jelentése főzőedény volt (< vulg. latin *cacalus*) és csak a 13. század folyamán specializálódott a jelentése az égetett kályha-

¹⁴ Melich valószínűleg azért is lehetségesnek tartotta a magyar *szoba* szónak az ófn. *stuba* szóból való közvetlen származtatását, mert a szláv *isizba* szóalakban is *s* felel meg az ófn. *s*-nek. Analógiákkal, különösen hibás analógiákkal, a hangtörténeti szempontok a szó- és névmagyarázatokban semmiesetre sem helyettesíthetők. — Hangtörténet nélkül azonban a tárgytörténet sem lehet meg, de a szófejtés sem képzelhető el tárgytörténet nélkül.

¹⁵ V. ö. Ernst Schwarz, Die germ. Reibelauten *s*, *f*, *ch* im Deutschen. 1926:9, 18.

¹⁶ V. ö. Schier, i. m. 312.

¹⁷ Meg kell azonban jegyeznem, hogy ez a latin-német szó több szláv nyelvben is megvan: szorbben, csehben, szlovénben és litvánban is.

cserepszemre, amelyekből ekkor már a fűtési célra szolgáló kályha készült. Időközben t. i. a régi kelet európai univerzális tüzelőhely a római technika eredményeinek felhasználásával óriási változáson ment keresztül. A római hypocauston mintájára ugyanis az ősi pest-kemence fűtőnyílását, amely egyúttal természetesen a füst kivezető útja is volt, a fal áttörésével kihelyezték a melegítendő helyiségből. Ezzel vált csak az emberi tartózkodás céljára szolgáló helyiség teljesen füstmentessé. Németországban ez a nevezetes javítás a 14. század folyamán a parasztsághoz is leszállott, de — úgy látszik — hamarosan nálunk is elterjedt, bizonyára német eredetű városi polgárságunk közvetítésével a német népi ház más építési sajátosságaival együtt, amelyekre azonban most kitérni nem akarok. A 16. század folyamán ugyanis már Kecskemét vidékén is ilyen németes házakat építettek.¹⁸

Ennek a németes népi háznak legnevezetesebb sajátága az, hogy a fűtés, főzés és sütés céljaira már speciális fűtőberendezésekkel rendelkezik. Ebben a háztípusban alakult ki tulajdonképp az az emberi tartózkodás céljára szolgáló, lapos mennyezetű füsttelen helyiség, amelyet mi ma a *szoba* szón értünk. Ezt a nagy vívmányt a balkáni népek már magyar közvetítés révén ismerték meg, megnevezésére pedig a mi *szoba* szavunkat is visszakölcsönözték.¹⁹ A szó ugyanis megvan „Ofen“;²⁰ „Badestube“, „Stube mit Ofen“, „Frauengemach“ jelentésben a bolgárban, horvátban, szerbben, oszmánliban, albánban és oláhban. Jokl idézett fejtegetései szerint a *város* szóval még a törökvilág előtti korban terjedt el a Balkánon és pedig többnyire szerb közvetítés révén (a magyar *város* szó még az újkörögben is megvan). De a *szoba* szó a szerbbe is véleményünk szerint csak 1350 után kerülhetett, mert különben még *u*-val vették volna át az első szótagját. Ezek szerint a magyar szó 1350—1500 között terjedt el a Balkánon, ami számunkra azt jelenti, hogy a lapos mennyezetű, kívülről fűthető kemencével ellátott helyiség nálunk a 14. században már ismert volt. Ez azon-

¹⁸ B á t k y persze ezt a háztípust álfelnémet néven tiszteli, amely elnevezéssel nyilván azt a látszatot akarja keltetni, mintha ez az „álfelnémet“ ház az ő képzeletében élő ősmagyar háznak szerves folytatása volna.

¹⁹ V. ö. Berneker, Et. Wb. I. 437. G. Meyer Et. Wb. der albanischen Sprache 389 szerint a *sobe* szó az albánba és az oláhba (*sobā*) az ozmántörökből került. Ezzel szemben Norbert Jokl felfogása szerint a szó mindkét nyelvbe csak valami nem-török balkáni nyelv közvetítésével kerülhetett (Ujb. VII. 63).

²⁰ A *szoba* szónak régebben a m.-ban is volt „Ofen“ jelentése (v. ö. NyvSz.).

ban bizonyára azt is jelenti, hogy a mai magyar népi ház egyéb németes sajátosságai is ebben a korban honosodtak meg.

Ennek a modern értelemben vett szobának nevezetes bútoradarabja volt már a magas *asztal* is, amely szláv származású szó eredetileg a magyarban is tulajdonkép valami padfélének megnevezésére szolgált.²¹ Ez a szó is visszakerült azonban megváltozott jelentésében a *szoba* szóval együtt a szerbbe, a bolgárba és az oláhba; az utóbbi nyelvekbe esetleg már szerb közvetítéssel. Ez a két szó is világosan tanúsítja, hogy a középeurópai lakáskultúra legnevezetesebb újításai a középkor folyamán magyar közvetítéssel jutottak el a Balkán népeihez. Ilyen értelemben az északi Balkánt a középkori magyar és nem a német kultúra kisugárzási területének tekinthetjük, ahogy pedig sok német tudós bizonyos elnagyolással fel szokta tüntetni a helyzetet.

Természetesen van a középkori magyar műveltség balkáni kisugárzásának sok más tárgyi és nyelvi dokumentuma is. Ezekkel azonban ezen rövid helyreigazító cikkünk keretében természetesen még sommásan sem foglalkozhatunk.²² Szlavistáink ezeknek, valamint a magyarságot ért szláv hatásoknak kinyomozásával és művelődéstörténeti jelentőségüknek feltárással nagyobb szolgálatot tehetnének a magyar tudománynak, mint Melich a maga negatív szlavisztikájával, amely legfőbb feladatát abban látja, hogy a szlávoknak a magyarságra gyakorolt hatását kisebbnek tüntesse fel, mint ahogy eddig gondoltuk, vagyis a valóságnál. Ezt a tendenciát egyébként már megfigyelhettük Melich helynévmagyarázatainál is. Ezzel a negatív szlavisztikával bizony a magyar nemzeti ügynek semmiféle szolgálatot nem tesz, ahogy azt ő is és hívei is elképzelték, legfeljebb csak néprajzi kutatóinkat és történészeinket tévesztheti meg — rövid időre. Nekünk magyaroknak egyáltalán nincs okunk azt szégyelnünk, hogy szláv népektől is átvettünk egyet-mást, mert hisz, amint ezt a *szoba* és *asztal* szók esetében is láttuk, nagyon sok esetben művelődési értékben meggyarapítva vissza is adtuk a kölcsönzöttet.

Moór Elemér.

(Deutscher Auszug) — Zur Geschichte der ung. Wohnungskultur. Ung. *szoba* „Stube“, *konyha* „Küche“ können nicht mit Melich von ahd.

²¹ Az *asztal* szó jelentésének kialakulását a METSz. tévesen magyarázza, a szó t. i. nem „asztal“ jelentésben került nyelvünkbe.

²² Van. Melich NyK.-beli legutóbbi cikkében néhány más szó is, amelyeket tévesen mond őfn. eredetűeknek; ezekről azonban ebben a tárgyi kapcsolatban nem szólhatunk.

stuba und *chuchina* hergeleitet werden. Beide Wörter stammen aus dem Slaw.; nur muss die Subtraktion von *i* oder *iz* bei slaw. *istba* angenommen werden, wie sie z. B. im Poln., Ober- und Niedersorb. bei diesem Worte in der Tat vorhanden ist. Die *istba* der Slawen war zur Zeit der ung. Landnahme ein mit (nicht-flacher) Decke und Ofen ausgestattetes Gemach, das als Badestube und Frauengemach diente. Auch der Name des Ofens in der Badestube der Slawen ist im Ung. vorhanden: *kemencé* „Ofen“ zu slaw. *kamen b* „Stein“. Durch das deutsche Bürgertum der Städte ist bald auch der Kachelofen (ung. *kályha* „Kachel“ → „Kachelofen“) und damit die rauchlose Stube bekannt geworden; die Balkanvölker haben diese neuen Errungenschaften der Wohnungskultur schon durch ung. Vermittlung kennengelernt und zwar zwischen 1350—1500: das Wort *soba* war in den Balkansprachen vor der Türkenzeit schon vorhanden, vor 1350 wäre aber die Form des ung. Wortes noch **szuba* gewesen. Ein wichtiges Möbel der rauchlosen Stube war der schon hohe Tisch; auch ung. *asztal* „Tisch“ (< slaw. *stol* „Bank“) ist wohl zu gleicher Zeit mit *soba* und *varoš* „Stadt“ (< ung. *város* „d. s.“) in die Balkansprachen eingedrungen. Der nördliche Balkan war also im Mittelalter ein Ausstrahlungsgebiet der ung. und nicht der deutschen Kultur.

Komafogadás Tápén

A keresztelő Tápén még mindig nagy esemény, amit nagy lakomával ülnék meg. Némelyik „jógazdánál“ felér egy lakodalommal. Aki a keresztelőbe hivatalos, komája lesz a szülőknek. A sok koma közt van főkoma, aki a gyereket a keresztviz alá tartja. A keresztelés vasárnap az istentisztelet után szokott lenni. Az aktuson csak a bábaasszony, a főkoma és a főkománé van jelen. A keresztelés után a keresztanya a gyereket ponyvába teszi, kétviginél megfogja és megforgatja, miközben mondja: olyan nagy legyél, mint a keresztanyád és olyan szilaj.

Estefelé gyűlnek össze a meghívott vendégek. A vacsora csigalevessel kezdődik, majd birka-, vagy tehénpaprikás, sülttyúk és kalács következik. A vacsoránál a bábaasszony szolgál fel. Egyáltalán ő a keresztelő főrendezője. Vacsora után a bábaasszony indítványára megkezdődik a komafogadás. Felszólítja a főkomát, hogy válasszon magának komát a vendégek közül. A főkoma senkit sem akar megsérteni, ezért mindenkivel megissza a komapoharat. A bábaasszony teletölti a főkoma, a leendő koma és a saját poharát borral. A főkoma poharát összekoccintja az újkoma poharával és mondja: Engedgye meg a jó Isten, hogy jó szót szóló, jó szót fogadó komjai legyünk